

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

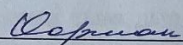
Министерство образования Республики Тыва

Управление образования администрации Каа-Хемского района

МБОУ СОШ с.Бурен-Хем

СОГЛАСОВАНО

ЗУВР

Ооржак О.Б.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Бичекей А.А.

Приказ 1/3

от «30» августа «2025»

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

(ID 8757890)

учебного предмета «Родной (тувинский) язык»

для обучающихся 2 класса

Бурен-Хем 2025

Тайылбыр бижик

2-ги класстың тыва дыл программазын Тыва Республиканың ниити өөрөдигезиниң эге школага 1-4 класстарга тыва дыл талазы-биле күрүне стандарттарына дүүштүр Александра Касхоевна Ойдан-оол, Эртине Деспижековна Ондар, Наталья Чоодуевна Дамбаныы-биле тургускан. Ук программа Тыва Республиканың өөрөдиге, эртем болгаш аныяктар политиказының яамызының өөрөдиге-методиктиг чөвүлелиниң чөпшээрели-биле 2008 чылда чырыкче парлаттынып үндүртүнгөн.

Өөрөдиглиг план Э.Д.Ондарның «Методиктиг сүмелериниң» (Дөрт чылдыг эге школаның 2-ги класының «Тыва дыл» ному-биле ажылдаар башкыларга дузаламчы. Кызыл – 2008ч) дузазы-биле ажыглаттынмышаан, уругларның шингээди алган билиглерин, мергежилдерин, чаңчылдарын тыва дыл программазының негелделеринге дүүштүр эге класс башкыларына А.А.Алдын-оолдун «Диктантылар болгаш эдертиглер чыындызы» - биле хынаарын сүмелеп турар. Тыва Республиканың ниити өөрөдигезиниң национал девискээр кезээ 2-ги класс өөреникчилериниң ниити сайзыралынче, оларның билииниң практиктиг болурунче угланмышаан, программаны тургузарда эртемнииниң, дес-дараалашкааның, көргүзүглүүнүн болгаш коммуникативтиг принциптерге даянып база уругларның назы-харын барымдаалап тургаш тургускан.

2-ги класска И.Ч.Эргил-оолдун, Л.Д.Аракчааның, В.Ш.Монгуштуң «Тыва дыл» номун Тыва Республиканың ниити болгаш профессионал өөрөдиге яамызы бадылап, 2012 чылда парладып үндүргөн.

Ниитизи-биле программа езугаар 2-ги класска тыва дыл неделяда 1 шак, чылда 34 шак кылдыр бердинген.

Программада негелделер дараазында бөлүктерден тургустунган:

- бижикке өөрөдириниң үезинде алган билиглерин, мергежилдерин болгаш чаңчылдарын системажыдып катаптаары;

- чугаа;
- чугаа үннери, үжүктөр, слог;
- домак;
- сөс;
- сөзүглел, харылзаалыг чугаа;
- чыл дургузунда өөрөнгенин катаптаары.

1 - 4 класстарга төрөөн дыл үстүкү класстарга өөренир тыва дыл болгаш литература эртемнериниң белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларны чедип алырынче угланган.

2-ги класска тыва дылды өөрөдириниң кол сорулгалары:

1. Уругларны медреселдиги-биле шын номчуур, бижир болгаш шын чугааланыр кылдыр өөрөдир;
2. Оларга төрөөн дыл болгаш литература талазы-биле эге билиглерни бээр;
3. Уругларны ном ажыглаарына чаңчыктырар болгаш оларның дылга сонургалын, номчулгаже болгаш билиглерже чүткүлүн хайныктырар;
4. Номчулга болгаш бижилге-биле холбаштыр бойдушту, ниитилел амыдыралын хайгаараарына үндезилээш, өөреникчилерни материалистиг үзел-бодал-биле чепсеглээр;
5. Уругларны мораль болгаш этика талазы-биле кижизидер;
6. Өөренип турар чүүлдерни сайгарып, бөлүктөп деңнеп, түңнеп билиринге, оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып, тайылбырлаарына өөреникчилерни чаңчыктырар.

Программада негелделер дараазында бөлүктерден тургустунган:

- бижикке өөрөдириниң үезинде алган билиглерин, мергежилдерин болгаш чаңчылдарын системажыдып катаптаары;

- чугаа;
- чугаа үннери, үжүктөр, слог;
- домак;
- сөс;
- сөзүглел, харылзаалыг чугаа
- чыл дургузунда өөрөнгөниң катаптаары.

1 - 4 класстарга төрөөн дыл үстүкү класстарга өөрөнгө тыва дыл болгаш литература эртемнериниң белеткел чадазы болбушаан, колдуунда-ла практиктиг сорулгаларны чедип алырынче угланган.

Өөрөнгөчилерниң билиглеринге, мергежилдеринге болгаш чаңчылдарынга кол негелделер.

Өөрөнгөчилер 2-ги классты дооскаш, дараазында билиглерни алган турар:

Тыва алфавиттиң үжүктери, ажык болгаш ажык эвес үннерниң демдектери: кыска, узун, өк-биле адаар үннер, күштүг, дүлөй болгаш кошкак дүлөй ажык эвес үннер, ыткыр кошкак ажык эвес үннер; сөстү көжүрериниң дүрүмнери; чүвөлөрни, оларның шынарын, кылдыныын көргүзөр сөстөрни бот-боттарындан ылгап билири; домактың чугула кежигүннерин тып билири; домак биле сөзүглелди, сөзүглелдин хевирлерин ылгап билири.

Өөрөнгөчилерниң чедип алган турар мергежилдери:

- сөстөрни, домактарны болгаш 30-40 хире сөстүг сөзүглелдерни артык үжүктөр кирибейн, херек үжүктөрни кагбайн, хажыдыышкын чокка, арыг, чараш болгаш шын бижири;
- сөстөрни слогтарга чарар, слогтар езугаар көжүрер;
- кижилерниң аттарын, хоорайлар, суурлар, хемнер болгаш черлер аттарын улуг үжүк-биле бижири;
- өк-биле адаар ажык үннерлиг сөстөрни кадыг демдек-биле бижири (ъ);
- саннар, шеттер дээн чергелиг сөстөргө ийи үжүктү дакпырлап бижири;
- фонетиктиг сайгарылганы күүседип билири;
- -ла,-ле,-на,-не, -даа деп артынчыларны дефис-биле бижири;
- сөске шын айтырыг салгаш, ооң дузазы-биле чүвени илередир, чүвениң демдээн илередир, чүвениң кылдыныын илередир сөстөрни тодарадыр;
- домакка сөстөрни шын харылзаштырар; кол сөс болгаш сөглөкчини тодарадыр;
- домактың эгезин улуг үжүктү хереглээр, сөөлүңге улуг сек, кыйгырыг,айтырыг демдектерин салыр;
- айтырыглар езугаар 40 - 50 хире сөстүг сөзүглелдин эдэртиин бижири, бердинген темага 5-6 сөстүг домактарны тургузар болгаш бижири.

2-ги класска тыва дыл программаның шингээткениниң түңнелинде

Өөрөнгөчилерниң личностуг хевирлеттинген турары:

- Төрөөн дылывыс харылзажырынын база мээ—медереливистиң шынарын көргүзөриниң кол чепсээ;
- Төрөөн дыл национал культуравыстың кол болуушкуну;
- Сагыш-сеткилди, бодалдарны илередиринге дылдың бай-байлаан, уран-чечен аргаларын чөптүг ажыглап билири;
- Төрөөн дылын улаштыр өөрөнгөринге сонуггалын оттуары;
- Аас болгаш бижимел чугаага дылдың уран-чечен аргаларын чедимчелиг ажыглап билири.

Өөрөнгөчилерниң билииниң хевирлеттинери:

- Төрөөн дылын сайзырадырынга ону кадагалап арттырарынга өөрөнгөчиниң бот кирижилгеги;
- Аас чугаага дылдың уран-чечен аргаларын эстетиктиг талазынче угландыраы.

Өөрөнгөчилерниң предметтиг хевирлеттинген турары:

- Чаа материалды ханы билип алырынче угланган ажылдарны; номчулга, бижилге, уругларны янзы-бүрү бот- ажылдары, чугаа сайзырадылгазы.
- үннер болгаш үжүктөрнү ылгап билири.
- Ажык болгаш ажык эвес үннернү ылгап билири.
- Сөстөрнү слогтарга чарары.
- Сөстү шын көжүрүп билири.
- Алфавитте үжүктөрнүн туружун болгаш оон ужур-дузанын билири.
- Медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын ылгап болгаш чогаадып билири.
- Домактың чугула кижигуннерин тып болгаш шыйып билири.
- Кым? чүү? кымнар? чүлөр? кандыг? чүлүг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билири.
- Сюжеттиг чуруктар-биле чугаа сайзырадырының ажылдарын чорудары.
- Домак болгаш харылзаалыг чугааны ылгап билири.
- 40-70 хире сөстен тургустунган эдертигни бижири.

Өөреникчилернин билиинин хевирлеттинери:

- Төрөөн дылының бүгү үннерин болгаш үжүктөрүн, оларның кол ылгалын билген ужурлуг.
- Состерде үннерни ылгап, оларнын туружун тодарадып билер.
- Ажык,ажык эвес үннерни болгаш ужуктөрнү, кыска,узун ажык үннерни болгаш ужуктөрнү бот-боттарындан ылгап шыдаар.
- Домактарнын болгаш состернин анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып,домактардан состерни ылгап тывар.
- Состерни слогтарга чарып болгаш слог аайы-биле кожуруп билер.
- Алфавиттин ужуктөрүн , оларнын туружун билер.
- Домактарнын чугула кижигуннерин тып болгаш шыйып билер.
- Бижимел болгаш парламал шрифт-биле бижиттинген состерни, домактарны иштинде слогтап адап тура, шын дужуруп бижири.
- Домак эгезинге улуг ужуку бижиир,соолунге улуг секти, айтырыг, кыйгырыг демдектерин херек таварылгаларда салып билер.
- Хуу чуве аттарынга улуг ужуку бижиир.
- Торел состерни болуктеп, тып билер болгаш дазылын аёгылап билер.
- Кым? чуу? кымнар? чулөр? кандыг? чулуг? канчап тур? деп айтырыгларны ылгап билер.
- Харылзаалыг чугаа тургузуп билер.
- 40-50 сөстен тургустунган эдертигни бижип билер.

Өөреникчилернин метапредметтиг хевирлеттинген турары:

А) Регулятивтиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чуулдери:

- Ооренип турар эртемнин тема, болук аайы-биле кол сорулгаларын,утказын угаап билири;
- башкынын удуртулгазы-биле бердинген даалгаларны кууседип ооренири;
- бот хыналданы, удур-дедир хыналданы болгаш орфографтыг, пунктуациалыг частырыгларны тып билирин боттандыраар.

Өөреникчилернин хевирлеттинген турары:

- ооренген темазынга алган билиглерин туннеп болгаш унелеп билирин боттандыраары;
- тыва дылдын негелдери-биле ооренип алган дурумнерин ажыглап билири.

Б) Ооредиглиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар ужурлуг чуулдери:

- ооредилге даалгаларын кууседип турар уеде херек ужурлуг медээлерни немелде номнар, статьялар болгаш энциклопедиялардан тып билири;
- бодунун назы-харынга дууштур янзы-буру словарьларга, справочниктерга даянып билири;

-дылдын негелдерин кууседирде янзы-буру схемаларны, модельдерни, символ- демдектерни ажыглап билири;

-белен таблицаларны,схемаларны, созуглелдерни немээри;

-дылдын адырлары: ун.ужук, сос тургузуу, чугаа кезээ, домак кежигуну, бодуун домак дугайында алган билиглерин деёнеп, болуктеп, тып, ажыглап билири;

-алган билиглерин план болгаш таблица дузазы-биле системажыдып, болуктеп,туннеп билири;

- состе орфограммаларны янзы-буру аргалар-биле хынап билири;

- номчаан созуглелдеринин кол утказын ылгап ундурери;

- бодунун чугаазын тода болгаш билдингир кылдыр дыёнакчыга дамчыдып билири;

Оореникчилернин билиинин хевирлеттинген турары болгаш ооренип алыр аргалары:

- Библиотека болгаш Интернет дузазы-биле херек билиглерни тып, ажыглап билири;

- аас болгаш бижимел чугааны шын болгаш медеделдиги-биле тургузуп билири;

- болуушкуннарны логиктиг (бодамчалыг) сайгарылгага даянып дамчыдып билири;

- алган медээлерни сайгарып, критикалап билири;

В) Коммуникативтиг

Чогуур деннелге хевирлеттинген турар уjurлуг чуулдери:

- аас чугаага диалогту ажыглап билири;

- ангы-ангы бодалдарны ооренип, сайгарып билири болгаш чаёгыс аай туннелге келиринге ооредири;

- бот туружун болгаш бодалын быжыглап чанчыгары;

- билдинмес чуулеринге айтырыгларны салып билири;

- коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдыё аргаларын чедимчелиг ажыглаары;

Оореникчилернин билиглеринин хевирлеттинген турары болгаш ооренип алыр аргалары:

- коммуникативтиг сорулгаларны дыннакчыга тода, дорт, дес-дараалашкаа - биле медээни, билигни чедирери;

-удур-дедир хыналда уезинде бот-боттарынга дузаны уезинде чедирип билири болгаш коммуникативтиг сорулгаларны шиитпирлээринге дылдын аргаларын чедимчелиг ажыглаары

Тематиктиг планы

2 класс

№	Кичээлдин темалары	Шагы	Хуну
1	Чаа ооредилге чылы-биле! Бирги класска ооренген чуулдерин катаптаары.	1	
2	Ун.Ужук.Домак	1	
3	Ажык болгаш ажык эвес уннер болгаш ужуктер.	1	
4	Кыска болгаш узадыр адаар ажык уннер болгаш ужуктер.	1	
5	Ок-биле адаар ажык уннуг состерге кадыг демдек (ъ).	1	
6	Диктант «Чайын»	1	
7	Частырыглар-биле ажыл.Ажык эвес уннер болгаш ужуктер.	1	
8	Эгезинде [т]- [д]деп уннер кирген состер. Чанчыл езугаар т-биле бижиир состер.	1	
9	Эгезинде [п]- [б] деп уннер кирген состер.	1	
10	Эгезинде [к]- [х]деп уннер кирген состер.	1	
11	Хыналда диктант «Куштарнын оннуктери»	1	
12	Частырыглар-биле ажыл Ф,ц,щ деп ужуктер.	1	
13	Я деп ужуктуг состер.	1	
14	Е.э,(е) деп ужуктуг состер.	1	
15	Ё,Ю деп ужуктуг состер.	1	
16	Чымчак демдектиг состер	1	
17	Сагындырыглыг диктант «Лагерь»	1	
18	Частырыглар-биле ажылСлогтар. Состу кожурери	1	
19	Тыва алфавиттин ужуктери.Кым?чуу? деп айтырыгга харыылаттынар состер.	1	
20	Кым?чуу? Кымнар? Чулер? деп айтырыгга харыылаттынар состер.	1	
21	Хыналда диктант «Инек кажаазы»	1	
22	Частырыглар-биле ажыл.Кым?чуу? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (Чуве ады)	1	
23	Кандыг? деп айтырыгга харыылаттынар состер. (демдек ады)	1	
24	Канчап тур? деп айтырыгга харыылаттынар состер.(Кылыг созу)	1	
25	Диктант «Хун чуруму»	1	
26	Частырыглар-биле ажылАт болгаш фамилияларга улуг ужук.Азырал амытаннарнын шола аттарынга улуг ужук	1	
27	Чурттар, хоорайлар,суурлар кудумчулар, хемнер аттарынга улуг ужук	1	
28	Хыналда ажыл «Хертек Орлан»	1	
29	Торел состер.	1	
30	Ооредиглиг эдертиг	1	
31	-ла,-ле,-на,-не,-даа деп состерни шын бижиيري.	1	
32	Хыналда диктант «Анчы»	1	
33	Частырыглар-биле ажыл. Ниити катаптаашкын.	1	
34	Ниити катаптаашкын	1	

Ооредилге –методиктиг чуулдер

1. Тыва дыл ному, 2016 чыл Авторлары И.Ч.Эргил-оол, Н.Ч.Дамба, Н.М.Ондар
2. Диктантылар чыындызы, 1-4 класстарга А.А.Алдын-оол, 2010 чыл
3. Эдертиг чыындызы, 2-4 класстарга А.А.Алдын-оол, 2011 чыл